

Resource

JUNI 2023 JAARGANG 17

Journalistiek platform over Wageningen University & Research

Landbouwakkoord
Hoe verder?

Koolmezen leren
omleren

Nieuwe BSc Marine
Sciences populair

Witte én grijze
zwaantjes op de
campus

Run op basisbeurs

Legendarische excursie

50 keer Pyreneeën
p.21

INTERVIEW

ASG-directeur
Ernst van den Ende
'Dierwaardigheid
moet op één staan'
p.18

Inhoud

VOORWOORD

NR 19 JAARGANG 17

12

Chinese PhD'ers
aan het woord

24

Esha Shah gaat
voor dekolonisatie
van het onderwijs

26

Consumenten
boos over
vlees/vega-proef
van Lidl

4 Ignas Heitkönig
pakt prijs TOTY

4 Dana Verhoeven
wint Thesis van
het Jaar

8 Falen&Opstaan
'Bouw altijd
controle in'

28 De bijbaan:
Paaldansdocent Lisa

29 Proost!
Zomerse cocktails

Kijk voor meer verhalen
en nieuws op onze website
via deze QR-code:

Verandering

Verandering kost tijd. Dat is een rode draad in deze laatste *Resource* van dit academisch jaar. Dat blijkt ten eerste uit het gesprek met Ernst van den Ende, directeur van de Animal Sciences Group. Die kenniseenheid staat bekend om het werk in de veehouderij en wordt daarom, zo erkent Van den Ende, weleens met een scheef oog aangekeken. Maar hoe groter de spanning, hoe groter de noodzaak voor een transitie en hoe belangrijker het onderzoek, zegt hij. Lees op pagina 18 wat hij daar precies mee bedoelt en waarom 'dierwaardigheid' op één moet komen te staan. Op pagina 24 vertelt Esha Shah dat dekolonisatie van onderwijs een ongemakkelijk proces is: 'We moeten lastige vragen durven stellen.' En columnist Joshua Wambugu reflecteert in zijn column op de nieuwe koffie bij WUR: 'Het zou geen eeuwigheid moeten duren door onnodige bureaucratie om te komen tot goede en duurzame koffie.' Ondertussen is er nog geen formele toenaadering tussen de initiatiefnemers van de demonstratie tegen *Resource* naar aanleiding van het verhaal *We moeten het over China hebben*. Op pagina 12-15 duiden drie Chinese PhD'ers de commotie rond het verhaal, gevolgd door een redactioneel commentaar. Wat niet verandert: het einde van dit academisch jaar nadert en velen zullen gas terug kunnen nemen en lekker met vakantie gaan. Ondanks de meningsverschillen die er nog zijn, wensen we uiteraard iedereen een fijne vakantieperiode. 31 augustus zijn we er weer met een nieuwe *Resource*.

Willem Andréé
Hoofdredacteur

REGENDANS

Zo'n duizend feestvierders trotseerden de regen tijdens het nieuwe campusfestival Summervibes op 22 juni. Op het podium stonden onder anderen Kenny B, Jazzalike en de dj's van MiniCulture. Foodtrucks en een zweefmolen maakten het feest compleet. Een beetje chillen in het gras was er helaas niet bij door de aanhoudende regen. Medeorganisator Chris van Kreij hoopt op een zonniger vervolg volgend jaar. 'Ik denk dat we voor de tien komende edities genoeg regen hebben gehad.' ^{CJ}

Foto Sven Menschel

Landbouwakkoord stukgelopen; hoe verder?

Een landbouwakkoord zit er niet meer in, bleek toen landbouworganisatie LTO zich vorige week terugtrok van de onderhandelingsstafel. Een recent Wageningse landbouw-essay biedt mogelijk aanknopingspunten voor hoe het nu verder moet.

De Wageningse agronoom Roel Jongeneel was van nabij betrokken bij de (bijna-) totstandkoming van het landbouwakkoord. Hij is lid van de zogenoemde Reflectietafel, die zorgt voor de wetenschappelijke inbreng en reflectie op het landbouwakkoord en onderzocht meermaals het economisch perspectief van bepaalde

denkrichtingen rond het landbouwakkoord. Ook was hij betrokken bij de aan WUR gevraagde 'appreciatie' van het conceptakkoord, een inschatting van de effectiviteit van de afspraken (op WUR.nl is daar meer over te lezen).

Jongeneel vindt het jammer dat de onderhandelingen voor het landbouwakkoord

zijn stukgelopen. 'Al was van tevoren wel duidelijk dat het een welhaast onmogelijke

'Het is de partijen gelukt om uit de enorme polarisatie te komen'

opgave zou worden', zegt hij. Dat het zo lastig bleek, komt volgens hem enerzijds door de enorm grote belangen die op het spel staan, zeker aan de landbouwkant. Anderzijds hebben bestuurlijke onduidelijkheden een rol gespeeld, vermoedt hij. Hoewel het gehoopte landbouwakkoord uitblijft, is Jongeneel toch positief over het proces van de afgelopen maanden. 'Het is de partijen gelukt om uit de enorme polarisatie te komen. Ik denk dat dit veel heeft opgeleverd, inclusief een beter gevoel aan beide kanten voor de knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen.' Hoe het nu precies verdergaat, is ook Jongeneel nog niet helemaal duidelijk. Mogelijk weerklinken in het vervolgtraject de gebieds- en bedrijfsgerichte oplossingen die hij en Wim de Vries, Martin van Ittersum en Gerard Ros onlangs beschreven in hun essay over nieuw toekomstperspectief voor de Nederlandse landbouw. 'Zowel de landbouworganisaties als de minister hebben inmiddels laten weten dat ze ervan hebben kennisgenomen en dat ze er interessante aanknopingspunten in zien', aldus Jongeneel. ME

Foto Thomas Konings / Unsplash

Rectificatie

Nr 18

In Resource #18 werd in het artikel 'Veranderende kijk door slavernij-toerisme' de functie van cultureel geograf Emmanuel Akwasi Adu-Ampong verkeerd vertaald. Akwasi Adu-Ampong is assistant professor, en niet universiteit lecturer zoals in de papieren versie staat.

'Thesis van het Jaar' over fotosynthese

Student Dana Verhoeven heeft de Thesis Award voor de thesis van het jaar gewonnen met haar onderzoek naar fotosynthese. Ze kreeg de prijs afgelopen 20 juni.

Volgens de jury was haar onderzoek naar lichtvangmechanismen in de bladeren van planten tijdens fotosynthese 'dogma-brekend'. Waarom dat zo is? Verhoeven: 'Overdag heb je licht in alle kleuren van het spectrum, maar als de zon ondergaat en in de schaduw is er meer ver-rood licht (het begin van infrarood, red.). Planten gebruiken verschillende trucjes om zich aan te passen om die verschillende kleuren licht te absorberen. Mijn thesis ging over zo'n aanpassingsmechanisme. Het is niet bekend hoe dat precies werkt op moleculair niveau, maar daar zijn wel hypothesen over. Mijn onderzoek laat zien dat verschillende gangbare hypothesen daarover niet kloppen.'

Verhoeven stelde planten bloot aan verschillende kleuren licht: blauw en ver-rood. In tien minuten tijd passen de planten zich aan om de andere kleur licht beter te absorberen. Bij het aanpassen aan andere lichtomstandigheden, gaat er in de plantencel een eiwit heen en weer tussen twee 'fotosystemen' om de ideale balans voor fotosynthese te creëren. 'Hoe dat eiwit beweegt tussen het ene en het andere fotosysteem weten we niet', aldus Verhoeven. 'Een hypothese is dat het eiwit in de ene regio opbreekt en dan verschuift. Een andere hypothese stelt dat tijdens de aanpassing de hele organisatie in de chloroplast verandert. Ik heb laten zien dat dat in elk geval niet gebeurt.' LZ

128

Elf WUR-medewerkers van de afdeling Meteorologie en Luchtkwaliteit fietsten op 9 juni 128 van de in totaal 375 kilometer van de Climate Classic. De route volgde de nullijn van het Normaal Amsterdams Peil (NAP) en liep van Breda tot Groningen. Zonder menselijke maatregelen als dijkaanleg en pompen zou dat de kustlijn van Nederland zijn. Het WUR-peloton fietste vanaf het Waterschap Brabantse Delta in Breda tot aan KNMI-locatie De Bilt. ^{dv}

Run op basisbeurs

Studenten en aankomende eerstejaars vragen massaal de nieuwe basisbeurs aan, meldt de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO).

Sinds kort kunnen studenten de nieuwe basisbeurs aanvragen bij studiefinancier DUO. Als ze dat voor 1 september doen, krijgen ze de eerste betaling al in september, belooft DUO. In de eerste dagen nadat de beurs kon worden aangevraagd, hebben tienduizenden studenten en aankomende studenten dat dus maar gelijk gedaan.

DUO is een campagne gestart met de slogan 'Jouw basis, jouw beurs' om studenten over de veranderingen voor te lichten. Vanaf september kunnen studenten 110 euro per maand krijgen als ze bij hun ouders wonen en 275 euro als ze op kamers gaan. Die laatste groep krijgt er komend studiejaar bovendien nog 164 euro bovenop vanwege de inflatie. ^{h0p}

Teacher of the Year: Ignas Heitkönig

De winnaar met de andere genomineerden en de jury • Foto Resource

Universitair docent Ignas Heitkönig van Wildlife Ecology and Conservation is gekozen als Teacher of the Year (TOTY). Volgens de jury is hij 'authentiek' en maakt hij met zijn creatieve onderwijsmethoden abstracte ideeën begrijpelijk.

De uitslag werd op dinsdag 20 juni bekendgemaakt in Impulse. Op dat moment waren er nog vijf docenten in de race voor de prijs. De TOTY-jury prees Heitkönig vanwege zijn 'studentgerichte

benadering' waarmee hij studenten stimuleert een rol als leider op te pakken en hen het vertrouwen geeft dat zij dat kunnen. 'Ignas zijn passie voor lesgeven en wetenschap is aanstekelijk. Maar het allerbelangrijkste aspect in zijn onderwijs is de liefde voor de natuur.'

Heitkönig nam tijdens de uitreiking het woord namens alle vijf genomineerden: 'Wij denken dat het winnen van elke onderwijsprijs, ook de Teacher of the Year-prijs, alleen mogelijk is met alle steun van ieder-

een binnen deze universiteit.' Hij vroeg het publiek stil te staan bij 'alle anderen die op z'n minst een stukje van deze prijs verdienen', van onderwijsassistenten tot technici en van de receptionisten tot de mensen in de bibliotheek.

Natuurbescherming

Heitkönig droeg de prijs vervolgens op aan de Future for Nature Academy. 'Wilde zoogdieren vormen nauwelijks drie procent van alle zoogdieren op aarde, terwijl 97 procent bestaat uit vee, mensen en onze huisdieren. We zijn de Future for Nature Academy gestart om jonge studenten te betrekken bij natuurbeschermingswetenschap en natuurbescherming in het algemeen.' Het prijzengeld doneert de docent van het jaar aan de Wageningse tak van Scientists4Future, die hij hielp opzetten. 'Met het geld kunnen we onze doelen op de campus en daarbuiten ontwikkelen.' ^{LZ}

Naast de Teacher of the Year Award werden ook Excellent Education Prizes uitgereikt. Aan wie lees je op resource-online.nl

Wit & grijs

Jaarlijks broeden knobbelzwanen op de campus. Dit jaar zijn er acht jongen: twee witte en zes grijze zwaantjes. Hun verenkleed wordt bepaald door een enkel gen waarbij de grijze variant dominant is over de witte variant. Als de witte jongen opgroeien, zien de ouders ze als indringers en worden ze weggejaagd, en soms zelfs gedood. Grijze zwanenkinderen (die uiteindelijk trouwens ook wit worden) blijven bij de ouders, maar moeten langer wachten om zich voort te planten. Wie de complete familie nog wil zien, moet dus opschieten. (Met dank aan ecooloog Jente Ottenburghs.)

Foto Resource

Nieuwe BSc Marine Sciences populair

Zo'n negentig studenten beginnen in september aan de nieuwe bacheloropleiding. Marine Sciences is de eerste bachelor in Nederland die zich specifiek richt op het mariene domein in brede zin. In januari gaf de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie NVAO) definitief groen licht voor de opleiding. Karen Fortuin, opleidingsdirecteur Marine Sciences: 'Zodra de aanmeldingsprocedure afgelopen maart open ging, liep het storm.'

Overigens begint niet iedereen die een verzoek tot inschrijving doet straks aan de opleiding. Nederlandse geïnteresseerden moeten bijvoorbeeld eerst hun eindexamen halen. Ook zijn er studenten die zich voor meerdere opleidingen aanmelden en later pas een keuze maken. Op basis van hoe dat bij andere opleidingen gaat, verwacht Fortuin straks ongeveer negentig studenten bij de eerste lichting, van wie zo'n 75 procent uit Nederland, 20 procent uit Europa en 5 procent uit de rest van de wereld. Eerder dit jaar hoopten de initiatiefnemers van de opleiding nog op zo'n vijftig studenten. 'De interesse laat zien dat deze opleiding een bijzonder goed idee was,' zegt Fortuin. LZ

Lees verder op resource-online.nl

'De schade is enorm, maar de biobank is gered'

Door een kortsluiting in Helix viel afgelopen vrijdag de stroom uit in het gebouw. Het ingevroren onderzoeksmateriaal moest met spoed gered worden. 'Medewerkers hebben midden in de nacht treintjes gevormd door het gebouw om de samples zo efficiënt mogelijk veilig te stellen.'

Veel materiaal van het cluster Nutrition Science ligt in Helix in het vriesveem opgeslagen bij -80 graden Celsius. 'Deze

'Medewerkers hebben zaterdagavond samples naar de vriescontainer op de parkeerplaats gebracht'

Kersten, hoofd van de afdeling Human Nutrition & Health.

Het materiaal is tientallen miljoenen euro's waard. 'Een van mijn collega's zei 'als de inhoud van deze biobank verdwijnt, kun je mijn leerstoelgroep

wel opheffen'. Samples van hele studiecohorten liggen er opgeslagen. Als dat verloren zou gaan, is de schade niet te overzien.'

Doorgeeftreintjes

'We hebben het weekend medewerkers opgetrommeld', vertelt Kersten. 'Die hebben zaterdagavond in sneltreinvaart samples van de biobank op de eerste verdieping van Helix naar de vriescontainer op de parkeerplaats overgebracht.'

Na middernacht lukte het om de koeling van de biobank te laten draaien op stroom van noodaggregaten. 'Daarop besloten we om niet verder te gaan met onze samples verhuizen. Ongeveer de helft daarvan zit nu nog in de biobank.

De andere helft zit in de vriescontainer. We komen er voorlopig niet meer aan omdat we de temperatuur in de koelingen stabiel willen houden.'

Impact

De schade is enorm, maar het had nog veel erger gekund, relativeert Kersten. 'We hebben helaas lang niet alles mee kunnen nemen, maar onze biobank is gered. Daar zijn we heel opgelucht over.' Pas als Helix weer helemaal opengaat, kan de totale impact op een rijtje worden gezet. Dan kunnen ook de biobank-samples weer terug op hun plek. 'Gelukkig hebben we ze zaterdagmiddag zorgvuldig en volgens een systeem overgezet.' DV

Zó discrimineren paddenstoelen

Verschillende culturen van dezelfde paddenstoel vechten elkaar de tent uit. Dat is lastig voor kwekers, zegt geneticus Ben Auxier.

Hij ontdekte een van de genen die een rol spelen bij die herkenning van de ander als 'vreemd' of *'non-self'*. Daarmee ligt de weg open naar een oplossing. Auxier, onderzoeker bij het Laboratorium voor Genetica, promoveerde onlangs cum laude op dit werk. 'Voor we dit project begonnen, wisten we niet welke genen bij die herkenning zijn betrokken', zegt Auxier. Hij kwam (in samenwerking met de Mushroom Research Group) het gen op het spoor door sporen van een paddenstoel seksueel te kruisen met de ouder. 'Een soort inteelt dus', legt hij uit. Door dit een aantal keren te herhalen, ontstonden nakomelingen die genetisch erg op de ouder leken, maar die de ouder nog steeds als anders herkende. 'Die

individuen zijn genetisch met elkaar vergeleken. In de kleine regio op het genoom waar ze verschillen, kon het gen worden geïdentificeerd.' Het 'herkenningsgen' lijkt op bekende zogeheten NLR-genen, die in andere organismen

te maken hebben met immuniteit. Auxier: 'Oftewel met het reageren op individuen die niet zijn zoals jij. Een essentieel verschil is wel dat ons gen in drie stukken verdeeld ligt op het genoom. In andere organismen is het een geheel.' Kennis van het herkenningsmechanisme opent nieuwe wegen in veredeling van paddenstoelen. Auxier: 'In een teeltprogramma zou je bijvoorbeeld individuen kunnen selecteren die dezelfde herkenningsgenen hebben, maar verder verschillen in groeikenmerken. Die zouden dan *compatible* moeten zijn en met elkaar kunnen mengen. Maar zover zijn we nog niet.' RK

'Voor we dit project begonnen, wisten we niet welke genen bij herkenning zijn betrokken'

Foto Shutterstock

Snelle leerders leren langzaam af

Leren is een essentieel onderdeel van overleven. Maar als de omstandigheden wisselen, moet je aangeleerd gedrag ook kunnen aanpassen. Promovendus Krista van den Heuvel licht met haar onderzoek naar cognitieve flexibiliteit bij koolmezen een tipje van de sluier van dat vermogen.

Eigenlijk gaat het bij cognitieve flexibiliteit om het vermogen tot omleren, zegt Van den Heuvel. Dat woord heeft ze zelf bedacht. Bij gewoon (associatief) leren gaat het om leren en niet meer vergeten. Bij omleren speelt afleren en het toepassen van nieuwe kennis een rol! Zoals het gedrag van vogels bij een voedertafel in de tuin. 'Als je die elke dag bijvult en dan plotseling stopt, hoe snel hebben vogels dat dan in de gaten? Dat is omleren.'

Niet genetisch

Van den Heuvel ontwikkelde een test gebaseerd op zo'n voederstation om het omleervermogen van koolmezen te toetsen. De koolmees heeft daarbij de keuze uit drie voederstations met gevriesdroogde meelwormen, waarvan er maar eentje open is. Van den Heuvel: 'Eerst leert de vogel welk voerstation open is. Daarna sluit die, gaat een volgende open en begint het omleren.'

De verschillen tussen koolmezen in

dat vermogen tot aanpassing zijn groot. Maar gek genoeg lijkt erfelijkheid geen rol te spelen. Dat blijkt uit experimenten met verschillende generaties koolmezen. Kinderen van snelle omleerders verschillen in leervermogen niet van die van langzame omleerders. Daar heeft Van den Heuvel wel een verklaring voor. 'Ik denk dat cognitieve flexibiliteit uit verschillende onderdelen bestaat, die afzonderlijk wel genetisch zijn bepaald, maar elkaar opheffen.' De proeven laten meer opmerkelijke resultaten zien. Snelle leerders blijken bijvoorbeeld langzamer in het omleren. En het omgekeerde is ook waar. 'Als je snel een voorkeur hebt aangeleerd, is het moeilijker om dat gedrag weer af te leren. En als je langzaam aanleert, heb je ervaring met negatieve beloning en teleurstellingen. Omleren is een lastig te bestuderen fenomeen,' zegt Van den Heuvel. 'Ik heb een klein tipje van de sluier opgelicht.' RK

[Falen & opstaan]

Een mislukte proef, een afgewezen artikel: in de wetenschap wordt het al gauw bestempeld als falen. En erover praten? Dacht het niet. In deze rubriek doen collega's dat wel. Want falen is nuttig. Dit keer Jente Ottenburghs, docent bij Wildlife Ecology & Conservation en bij Forest Ecology and Forest Management.

Tekst Nicole van 't Wout Hofland • Illustratie Stijn Schreven

'Ik kan nu best lachen om mijn faalmoment als bachelorstudent. Toen ik in België onderzoek deed naar platwormen, had ik na een experiment ineens DNA van een koe in handen. Mijn begeleider en ik stonden voor een raadsel. Daar stond ik als groentje in het laboratorium, klaar voor mijn eerste zelfstandige onderzoek. Mijn doel was om de genetische diversiteit van platwormen in het Spaanse Doñana in kaart te brengen. De eerste stap was DNA isoleren uit platwormen. Vervolgens kopieerde ik met de PCR-techniek een stukje DNA om te bevestigen dat de isolatie succesvol was. Ik zorgde voor een negatieve controle: water in plaats van een monster. Tot mijn verbazing gaf die negatieve controle ook resultaat. Ik wist dat een experiment kon mislukken, maar bij deze simpele techniek? Als ik dit al niet kon, hoe moest het dan met ingewikkeldere experimenten? Ik herhaalde de proef in een steriele omgeving om besmetten te voorkomen. Het maakte geen verschil; de controle bevatte weer DNA. We analyseerden het DNA: het bleek van een koe. Het kwartje viel pas later, toen mijn begeleider op een dag de koelkast in het lab opentrok. Daar stonden de materialen

voor mijn proef, zoals buffers en enzymen, én voedsel voor de platwormen: koeienlever. Waarschijnlijk heeft die koeienlever onze materialen besmet. Omdat we in het DNA zochten naar een gen dat in alle dieren

'Als ik dit al niet kon, hoe moest het dan met ingewikkeldere experimenten?'

voorkomt, kopieerden we niet alleen DNA van platwormen, maar ook dat van de koe. Daarna kon ik, met verse materialen, verder met mijn onderzoek. Wat bleek? Na al die moeite ontdekte ik dat er – zover we konden zien – helemaal geen genetische diversiteit bij platwormen in Doñana is. Toch was mijn bachelorthesis nuttig. Het toont maar weer aan hoe belangrijk het is om in ieder experiment, zowel groot als klein, de juiste controles in te bouwen.'

Denken vanuit 'smeerbaarheid' verduurzaamt voedselproductie

Anouk Lie-Piang, onlangs gepromoveerd bij de afdeling Food Proces Engineering, ontwikkelde een model waarmee voorspeld kan worden hoe zogenoemde 'verrijkte ingrediënten' de structuur van voedingsmiddelen beïnvloeden.

Voedselproducten bestaan meestal uit meerdere ingrediënten. Deze ingrediënten zijn nodig om een eindproduct een bepaalde houdbaarheid, smaak of textuur mee te geven en worden doorgaans gemaakt van agrarische producten, zoals tarwe en sojabonen. Het gewas wordt in het productieproces gesplitst tot pure ingrediënten: isolaten. Voorbeelden van isolaten zijn tarwebloem of soja-eiwit.

Lie-Piang: 'Als je meerdere zakken isolaten zou kopen, zit er in iedere zak exact hetzelfde, gestandaardiseerde product. Hierdoor zijn ze voor de voedselindustrie heel aantrekkelijk om te gebruiken in recepten.' Het nadeel van isolaten is dat het veel middelen – zoals water, chemicaliën en energie – kost om tot zo'n puur ingrediënt te komen.

Andersom

Lie-Piang onderzocht de minder pure, verrijkte ingrediënten, die nog uit meerdere componenten bestaan. Deze zijn duurzamer omdat ze minder splitsingsstappen hebben ondergaan, maar ook lastiger toepasbaar in de voedselindustrie omdat ze een minder gestandaardiseerd eindresultaat geven. Ze creëerde een methode waarmee productontwikkelaars verrijkte ingrediënten kunnen screenen op functionaliteit. 'Als je van zulke ingrediënten kunt voorspellen wat hun functionaliteit is, bijvoorbeeld hoeveel 'smeerbaarheid' of 'gelstructuur' ze geven, kunnen ze net als isolaten gebruikt worden in een voedselproduct', aldus Lie-Piang. Met behulp van het model kunnen productontwikkelaars als het ware van achter naar voren werken. 'Je gaat, met een bepaald product in gedachten, achterhalen welke ingrediënten nodig zijn en in welke concentraties je die moet toevoegen. Vaak zijn minder pure ingrediënten ook goed bruikbaar en kun je dezelfde functionaliteit op een andere manier behalen. Het eindproduct is dan nagenoeg hetzelfde, maar duurzamer geproduceerd.' DV

Inclusief onderwijs: minder spanning met meer interculturele kennis

De snel toegenomen culturele diversiteit in het mbo werkt waardegedreven spanningen in de hand waar docenten niet altijd goed raad mee weten. Dat blijkt uit promotieonderzoek van Kennedy Tielman (Education & Learning Sciences).

Tielman werkt al jarenlang als docentenopleider aan de Fontys hogeschool. Hij ziet dat veel docenten worstelen met inclusie. Ze voelen bijvoorbeeld spanning als ‘moeilijke onderwerpen’ ter sprake komen in hun multiculturele klassen, zoals seksualiteit, politiek of religie. Daarbij lopen de discussies soms zo hoog op dat docenten bepaalde onderwerpen maar niet meer aansnijden, weet Tielman. Zijn onderzoek betreft specifiek het middelbaar beroepsonderwijs, maar hij sluit niet uit dat er parallellen te trekken zijn met het hoger onderwijs.

Lerarenopleiding

In het mbo is de culturele diversiteit de afgelopen jaren fors toegenomen. In sommige grote steden heeft inmiddels zo’n 80 procent van de studenten een multiculturele achtergrond. Dat maakt dat

‘Docenten die bereid zijn vanuit meerdere perspectieven naar gedrag te kijken, ervaren minder spanning’

docenten niet alleen hun vak goed moeten kunnen doceren, maar ook in staat moeten zijn een cultureel diverse klas te faciliteren.

Dat gaat niet vanzelf, zeker niet nu culturele diversiteit steeds veelomvatter wordt. ‘Naast iemands culturele achtergrond is de vraag of iemand eerste, tweede of derde generatie is, nu ook een factor om rekening mee te houden. Daarom wordt nu wel gesproken over superdiversiteit’, legt Tielman uit.

Foto Sam-Balye / Unsplash

Voor zijn onderzoek bevroeg hij in totaal 900 docenten van 20 verschillende mbo-scholen, waar minimaal 60 procent van de studenten een migratieachtergrond heeft. De helft van die docenten gaf aan af en toe waardegedreven spanning te voelen; 13 procent voelt het regelmatig. Tielman vond een duidelijk verband tussen kennis en spanning: hoe meer multiculturele kennis een docent heeft, hoe relaxter hij of zij in ‘de wedstrijd’ zit. ‘Als je weet dat een student je niet aankijkt vanwege een bepaalde culturele reden, dan kun je nog steeds zeggen: ‘ik vind het prettig als je me aankijkt’. Maar het levert een docent minder spanning op als je de achtergrond kent van dat gedrag.’ Tielman vindt dan ook dat de lerarenopleidingen meer aandacht moeten schenken aan multiculturele kennis.

Tielman vond ook een ander, ogenschijn-

lijk opmerkelijker verband: hoe hoger iemand de eigen multiculturele vaardigheid inschatte, hoe meer spanning die docent rapporteerde. Tielman vindt dat niet per se tegenstrijdig. ‘Naarmate mensen multicultureel vaardiger zijn, zullen ze spanningsvelden eerder herkennen. Daarnaast worden dat soort vaardige docenten waarschijnlijk vaker voor ‘lastige’ klassen gezet.’

Beste intenties

Hij is ervan overtuigd dat vrijwel alle docenten met de beste intenties voor de klas staan. Hij vindt ook niet dat ze veel dingen fout doen. ‘Maar er zijn wel dingen die ze beter kunnen doen.’ Naast multiculturele kennis vindt hij een open, onderzoekende houding een sleutelfactor. ‘Dat betekent niet dat je als docent geen grenzen mag stellen. Maar praat met je studenten, wees nieuwsgierig naar hun beweegredenen. Docenten die bereid zijn vanuit meerdere perspectieven naar gedrag te kijken, ervaren minder spanning. ME

Cum laude voor bouwer celfabriek

Biotechnologen kunnen bacteriën zo ombouwen dat ze op een duurzame manier industrieel interessante stoffen produceren. Lyon Bruinsma promoveerde met lof op zijn pogingen om de stofwisseling van *Pseudomonas putida* naar zijn hand te zetten. De methode die hij daarvoor gebruikt heet aan groei gekoppelde selectie.

Restoring Life heet zijn proefschrift, waarvan de omslagillustratie verwijst naar *De Schepping van Adam* in de Sixtijnse kapel. 'Ik herstel het leven van bacteriën', licht Bruinsma de cover toe. 'Ik pak eerst het leven weg door een deel van de stofwisseling onklaar te maken en breng het weer terug door er ander DNA in te stoppen waardoor ze weer kunnen groeien. Groei is het selectie criterium.'

Een van de geslaagde ingrepen in zijn studie was de bacterie volledig te laten draaien op de zogeheten shikimaatroute. De cel gebruikt die route om de aromatische aminozuren tyrosine,

'Vaak wordt gedacht dat metabolisme heel stabiel is'

daarvan is laag', zegt Bruinsma. 'De productie is streng gereguleerd in de cel. En dat is jammer, want je kunt via deze route in principe honderden hoogwaardige producten maken.'

Parfum

Bruinsma ontwikkelde een bacteriestam die 90 procent van de koolstof uit de voeding (glycerol) via de shikimaat-

tryptofaan en feny-lalanine te maken. 'Maar de opbrengst

route verwerkt. Daarmee is het een veelbelovend chassis voor de productie van aromatische producten. Geslaagd is ook de ontwikkeling van een bacteriestam die anisool maakt uit fenol. Anisool wordt onder meer gebruikt bij de productie van parfums en geneesmiddelen.

Anisool was tot nu toe alleen langs chemische weg te maken. Nu dus ook langs natuurlijke weg. Het enzym dat Bruinsma voor dit trucje gebruikte, komt uit *basilicum*. 'Vaak wordt gedacht dat metabolisme heel stabiel is', zegt Bruinsma. 'Een enzym maakt van stof A stof B. Maar je kunt dat heel makkelijk aanpassen om van stof C stof D te maken. Die promiscuïteit van enzymen kun je gebruiken.' ^{RK}

DE STELLING

Promovendi lichten de meest prikkelende stelling uit hun proefschrift toe. Dit keer is dat Janneke Elzinga, die op 31 mei promoveerde bij microbiologie. Zij onderzocht *in vitro* het modelleren van gastmicroben in het darmslijmvlies.

'Alleen met zeer goede redenen smaakjes toevoegen aan pindakaas'

'Er zijn ontelbare smaken pindakaas te koop. Toch slagen de meeste smaakcombinaties er niet in de originele pindakaassmaak te evenaren. Ik gebruik pindakaas als een metafoor voor fundamentele wetenschap. Wetenschappers kiezen steeds vaker modewoorden en trendy onderwerpen voor de titel van hun publicatie om aandacht te trekken en de kans op een beurs te vergroten. Toen de coronapandemie uitbrak, probeerden wetenschappers van allerlei disciplines corona te integreren in hun onderzoek, ook als dat onderwerp buiten hun expertiseveld lag. Ik heb collega's gezien die het onderwerp AI in hun onderzoek proberen mee te nemen, ondanks het feit

dat het een volledig ander domein is en niet aansluit bij hun onderzoek. Wetenschappers zouden zich moeten afvragen of ze beschikken over voldoende basiskennis over die onderwerpen en of deze werkelijk aansluiten bij hun onderzoeksgebied, voordat ze die betrekken in hun onderzoek... Wat ik de lekkerste pindakaas vind? Ik ben bijzonder gecharmeerd van komkommer- en appelsmaken, die kunnen echt de oorspronkelijke smaak van pindakaas verbeteren. Maar ik ben geen fan van de hagelslagsmaak. Hagelslag en pindakaas zijn op zichzelf al heel lekker; als je ze combineert, wordt dat alleen maar minder.' ^{NF}

Koffiebureaucratie

Joshua Wambugu

Om studenten en medewerkers te laten uitblinken in hun studie en werk, streeft WUR naar een duurzame en fijne omgeving. Soms zijn veranderingen om dat te bereiken snel geïmplementeerd, sommige veranderingen duren eeuwig. En terwijl WUR een inclusief proces voorstaat waarin iedereen de mogelijkheid heeft suggesties te doen, zijn er ook meer dan voldoende bureaucratische *hardliners* in zo'n proces aanwezig.

De koffieautomaten zijn een perfect voorbeeld. Er zijn in de onderwijsgebouwen verschillende automaten aanwezig die koffie en andere dranken van uiteenlopende kwaliteit bieden, in plastic wegwerpbekers. Dit in tegenstelling tot de kantoorgebouwen. Gedurende de vijf jaar dat ik deel uitmaakte van de studentenraad, voerden S&I en de Green Office voortdurend campagne om de hoe-

‘Om te komen tot goede en duurzame koffie zou geen eeuwigheid moeten duren door onnodige bureaucratie’

wegwerpplastic en de campagne was erop gericht overal dezelfde automaten te hebben in alle WUR-gebouwen. Er werden medewerkers van verschillende eenheden en onderdelen bij de campagne betrokken. Het was een moeizaam proces met veel *hardliners*. Het leveringscontract werd veelal genoemd als reden waarom de apparaten niet veranderd konden worden en leveranciers wilden liever geen informatie prijsgeven over het aantal plastic wegwerpbekers dat in de onderwijsgebouwen werd gebruikt. Ze vroegen: ‘Waar heb je die informatie voor nodig?’

veelheid plastic wegwerpbekers terug te dringen; de automaten zijn een van de belangrijkste veroorzakers van

Het vervelendste was nog uitgesloten worden van de werkgroep omdat de groep claimde dat het te ingewikkeld was om van Nederlands naar Engels als voertaal te gaan. Aan het slot van mijn bestuursjaar was het enige resultaat dat bereikt was de belofte dat het jaar erop wijzigingen in het contract zouden worden overwogen. Helaas hebben die nooit plaatsgevonden en duurde het vijf jaar voordat er goed nieuws kwam over de koffieautomaten. Hoewel dit proces veel te lang heeft geduurd kunnen we een succesje vieren met de snelle introductie van de Billie Cup, voortgekomen uit de KeepCup campagne en een breed onderzoek naar wegwerpplastic waarbij zevenhonderd respondenten aangaven een ban op wegwerpplastic op de campus te ondersteunen, met dank aan de WUR Duurzaamheidscommissie die zich actief inzet voor een duurzame campus.

We zijn het er allemaal over eens dat iedereen goede koffie nodig heeft, of andere dranken naar keuze als oppepper. Maar het traject om te komen tot goede en duurzame koffie of tot een eerlijke en inclusieve organisatie, zou geen eeuwigheid moeten duren door onnodige bureaucratie of mensen met onwrikbare standpunten.

Joshua Wambugu (40) uit Kenia is promovendus bij de leerstoelgroepen Marine Animal Ecology en Environmental Policy. Bij het DARE-project is hij *social safety guide* en lid van het coördinatieteam. Hij houdt van koken, wandelen en vogels kijken.

Chinese promovendi aan het woord:

‘HET VOELT ALSOF ER EEN INSTITUTIONELE BIAS TEGEN ONS IS’

Het *Resource*-artikel ‘We moeten het over China hebben’ leidde tot veel kritiek, met name uit de Chinese WUR-gemeenschap. *Resource* besprak het artikel en de reacties erop met drie Chinese promovendi. Tekst Roelof Kleis • Foto *Resource*

In het artikel (*Resource* #16) spreken de onderzoeksscholen hun zorgen uit over de samenwerking met China. Het stuk leidde tot veel boosheid, demonstraties en een petitie waarin excuses worden geëist van de redactie. Die eis blokkeert toenadering (zie commentaar op pagina 15). Toch zijn drie Chinese PhD’ers bereid tot een gesprek. Twee van hen meldden zichzelf bij de redactie; een derde zegde op verzoek toe.

Businessmodel

De gesprekken zijn op hun uitdrukkelijke voorwaarde anoniem. Li, Zhou en Zhang (niet hun echte namen) geven aan dat ze het zich niet kunnen permitteren hun identiteit prijs te geven. ‘Je weet niet welke woorden als beledigend worden gezien door de Chinese overheid’, zegt Li. ‘Het regime is een stuk strikter geworden de laatste jaren.’ Toch wil hij van zich laten horen. ‘Ik heb veel reacties op het artikel gelezen en de meeste waren erg negatief. Ik wil laten weten dat niet alle Chinese promovendi deze houding hebben. Ik vind ook dat het artikel eenzijdig is en informatie mist van de Chinese PhD’ers zelf. Maar dat wil niet zeggen dat het artikel fout is.’ Zhou is in zekere zin zelfs blij dat het

artikel is verschenen, zegt hij. ‘Er worden belangrijke onderwerpen aangesneden. Maar het artikel brengt te veel onderwerpen met elkaar in verband. De structuur van het stuk is niet goed en daardoor wordt de indruk gewekt dat Chinese PhD’ers lastpakken zijn en alleen maar problemen veroorzaken.’ Zhang sluit zich daarbij aan. ‘Het eigenlijke onderwerp van het artikel, zoals ik nu van jou begrijp, is het businessmodel van WUR, dat beurspromovendi uitbuit. Maar dan neemt het verhaal een afslag en komen mensen aan het woord die negatieve dingen zeggen over Chinese PhD’ers, zoals dat er geen sociale of academische vrijheid voor ons is. Maar de promovendi komen zelf niet aan het woord. Dat maakt het verhaal eenzijdig. De aangehaalde quotes zijn bovendien discriminerend. Het is beledigend en oneerlijk om te zeggen dat ik Nederlands

belastinggeld misbruik voor mijn opleiding. Wij Chinezen worden als groep tot zondebok gemaakt. Zo zie ik het artikel.’

Racistisch

‘In het artikel worden alleen de Chinese PhD’ers genoemd, en niet de promovendi uit andere landen’, duidt Li de kritiek. ‘De Chinese gemeenschap vraagt zich af waarom dat zo is. Wat zit daar achter? Daarom wordt het artikel racistisch genoemd. Ik lees in WeChat (de Chinese WhatsApp, red.) dat sommigen denken dat de redactie van *Resource* wordt aangestuurd om dit te schrijven. Sommige Chinezen begrijpen het concept van vrije pers niet. In China worden de

---

‘WE VERDIENEN HET NIET OM ZO KRITISCH BEKEKEN TE WORDEN’

‘IK ACCEPTEER DAT IK VEEL MINDER VERDIEN DAN WUR-WERKNEMERS’

‘VOORDAT IK NAAR WAGENINGEN KWAM, WIST IK NIET HOE DE WERELD ER BUITEN CHINA UITZAG’

media van bovenaf beïnvloed en kun je niet zomaar publiceren wat je wilt.’ In Nederland hebben ook universiteiten onafhankelijk media die de universiteit volgen.

‘Maar *Resource* is toch van WUR?’, haakt Zhang in. ‘WUR probeert het imago op te bouwen van een inclusieve en internationale organisatie. Dit artikel draagt daar niet aan bij. Het voelt alsof er een institutionele bias is tegen Chinezen. Als de organisatie denkt dat een stuk met de titel “We moeten het over China

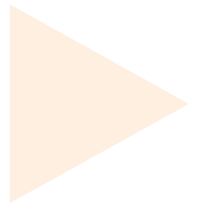
hebben” acceptabel is, dan is er iets mis met die organisatie.’

Veel van het verzet dat het artikel oproept is volgens Zhou te verklaren vanuit de Chinese cultuur. ‘China is geen democratie, zoals het Westen die kent. Nationalisme is de centrale ideologie van de Chinese Communistische Partij. China, de Chinese regering en het Chinese volk zijn ideologisch verbonden en ondeelbaar. Dit nationalisme is een essentieel onderdeel van de opvoeding in China, van de basisschool tot aan de

universiteit. Ideologie is een krachtig wapen. Als iemand negatieve aspecten van China benoemt, voelen alle Chinezen zich aangevallen. Daar zit geen regie achter, het is een reflex omdat je zo bent opgegroeid.’

Cultuurschok

‘Voordat ik naar Wageningen kwam, wist ik niet hoe de wereld er buiten China uitzag’, zegt Li. ‘Eerlijk gezegd zijn we in China geïndoctrineerd. Dat begint al op de basisschool. De Chinese Communistische Partij is geweldig, China is geweldig en de buitenwereld is slecht. Ons wordt geleerd ons land, onze regering en onze

Spandoeken naar aanleiding van het artikel in *Resource* • Foto *Resource*

leider te beschermen. Naar Wageningen komen, was een cultuurschok voor mij.' Li's kijk op de wereld is veranderd, zegt hij. Maar daar kan hij met Chinese vrienden moeilijk over praten. 'Zij zien het anders en hun visie op China en de wereld ligt vast. Op de vraag of dat onvrijheid is, antwoordt Li behoedzaam. 'Tedereen is anders, heeft zijn eigen normen en waarden en die liggen vast. Ik mag daar niet over oordelen of dat goed of slecht is. Zij denken niet dat ze onvrij zijn in hun gedachten. Ik denk dat daar het conflict met *Resource* uit voortkomt. Het is moeilijk.'

Veel van de kritiek vanuit de Chinese gemeenschap betreft de in het artikel genoemde academische onvrijheid van Chinese promovendi. Die bestaat zeker, vindt Zhou. 'Maar het verschilt erg per discipline of je ermee te maken krijgt. Het artikel is daarin niet precies genoeg. In de natuurwetenschappen speelt die onvrijheid niet. Gebrek aan academische vrijheid speelt op als je sociale problemen bestudeert en het beleid van de Chinese overheid ter discussie stelt. Vooral als dat negatief uitpakt. Ik liet onlangs een Chinese vriend een paper zien die ik heb geschreven. Zijn reactie was: ga je dit echt publiceren? Ja dus, mijn begeleider is daar heel strikt in. Maar het kan inderdaad mijn academische carrière in China schaden.' Zhou is ook voorzichtig in het gebruik van WeChat. 'Voor het onderhouden van contact met familie en vrienden thuis heb je apps als WeChat nodig. Maar die staan wel onder toezicht van de Chinese overheid. Het is dus beter om het daar niet over gevoelige onderwerpen te

Demonstratie naar aanleiding van het artikel in *Resource* • Foto Resource

'ALS IEMAND NEGATIEVE ASPECTEN VAN CHINA BENOEMT, VOELEN ALLE CHINEZEN ZICH AANGEVALLEN'

'WIJ CHINEZEN WORDEN ALS GROEP TOT ZONDEBOK GEMAAKT, ZO ZIE IK HET ARTIKEL'

hebben. Dat geldt ook voor opslag van bestanden in de gratis cloud van de Chinese zoekmachine Baidu. Baidu scant die bestanden automatisch. Als daar gevoelige dingen op staan, wordt het gebruik verboden. Dat zijn zaken waar ik mee te maken heb.'

Ondanks zijn kritiek is Zhou toch blij dat het artikel onderwerpen als onderbetaalde beurspromovendi en het verband met het businessmodel van WUR op de kaart zet. Het businessmodel van de wetenschap, en dus ook van WUR, is volgens hem een piramidespel. 'Een normaal marktmechanisme is gebaseerd op vraag en aanbod, op kosten en baten.

Voor onderzoek dat betekenisvol is, stelt de maatschappij geld beschikbaar. Daar kun je PhD'ers voor aanstellen. Voor veel onderzoek is dat geld er niet en dus wordt goedkope arbeid aangetrokken: beurspromovendi. Die trekken na hun promotie op een academische post op hun beurt weer beurspromovendi aan. Ik noem dat het piramidespel.

COMMENTAAR

En het is geïnstitutionaliseerd in het tenuretrackstelsel. Als je promotie wilt maken, moet je een flink aantal PhD'ers begeleiden. Onlangs las ik in een WUR-vacaturetekst voor een assistent-professor dat één van de vereisten is dat je in staat bent promovendi aan te trekken. Dat zegt toch alles.'

Salaris

Li heeft minder moeite met het bestaan als onderbetaalde beurspromovendus. 'Ik accepteer dat ik veel minder verdien dan mijn collega's die werknemer bij WUR zijn. Ik vind het ook niet oneerlijk. Daar heb ik immers voor getekend. Voor Chinese studenten is een beurs van de China Scholarship Council een goede mogelijkheid om de wereld buiten China te verkennen. Internet in China is geblokkeerd en informatie van buiten is daardoor beperkt.'

'Omgerekend naar Chinese valuta is het salaris van een beurspromovendus helemaal niet laag', zegt Zhang. 'Als het desondanks niet hoog genoeg is om van te leven moet de universiteit maar bijspringen. WUR krijgt er veel voor terug met onze papers en ons onderzoek. We verdienen het niet om zo kritisch bekeken te worden.'

'Ik wilde graag naar het buitenland', zegt Li. 'Ik heb er hard voor gewerkt om een beurs te krijgen. De Chinese overheid betaalt mij. Zij betalen niet mijn *bench fee*, want dat doet de leerstoelgroep. Maar die krijgt daar na mijn promotie een bonus van de Nederlandse staat voor terug. Wij profiteren er dus beide van. Is dat fout? Dat het artikel dit aan de orde stelt, waardeer ik, maar ik zou het erg jammer vinden als dit de samenwerking tussen WUR en China zou verstoren. Voor beurspromovendi is die samenwerking een goede mogelijkheid om te zien hoe de wereld er buiten China uit ziet.' ■

Het artikel 'We moeten het over China hebben' (Resource #16) leverde een storm aan kritiek op. Het leidde tot twee demonstraties en een petitie, die 773 keer werd getekend. De petitie eist excuses en terugtrekking van het artikel. Voordat aan die eisen wordt voldaan, zien de demonstranten geen heil in een gesprek met Resource.

Natuurlijk hebben de boosheid en het verdriet ons geraakt. Journalistiek gezien ziet de redactie geen aanleiding voor excuses voor publicatie van het verhaal of voor terugtrekking van het stuk.

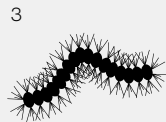
Het artikel baseert zich op betrouwbare bronnen en feitelijke onjuistheden zijn niet aangetoond. Dat de inhoud en de toon van het artikel velen in het verkeerde keelgat schiet, kan en mag voor de redactie geen reden zijn op haar schreden terug te keren. De in het stuk aangehaalde onderwerpen zijn daarvoor te belangrijk. Die inhoud is door alle ontstane commotie helaas buiten beeld geraakt. Het blijft stil over de inhoud. Misschien juist wel door alle commotie, waardoor weinigen zich geroepen voelen tot (publieke) reactie. Wellicht is dat ook de reden dat de Wageningen Graduate Schools (WGS) — op wiens interne evaluatie het artikel steunt — zes weken na verschijning van het artikel nog geen reactie heeft geformuleerd. Ook de rector, die zich wél kritisch heeft uitgesproken over de toon van het stuk ('eenzijdig, generalistisch en discriminerend') en de impact op het welzijn van de Chinese gemeenschap, heeft zich nog niet gemeld over de evaluatie van WGS.

Ons wacht nog een gesprek met de redactieraad, waar twee formele klachten zijn ingediend. Wordt vervolgd dus.

Redactie *Resource*

Lees hier het artikel 'We moeten het over China hebben' uit *Resource* #16.

Hongaarse wikke
(Vicia pannonica)
 De Bioblitz 2023 leverde 28 zeldzame planten op, waaronder deze Hongaarse wikke die Martijn van Sluijs aantrof langs de Kielekampsteeg.

Blauwe reiger
(Ardea cinerea)
 Hollandser kan het bijna niet: een reiger langs de waterkant. Nina Fatouros nam de foto bij de vijver van Zodiac.

Eikenprocessierups
(Thaumetopoea processionea)
 Sommige soorten zien we liever niet dan wel. Maar de trekruips telt gewoon mee. Foto 'Roghorst'.

Icarusblauwtje
(Polyommatus icarus)
 Van de 18 soorten vlinders op de lijst, werd dit beestje door liefst 89 waarnemers gemeld. Foto van Roel Hoekstra, gemaakt bij de kleine vijver naast Lumen.

Vuurwants
(Phyrracoriscus apterus)
 De vuurwants is een makkelijk te herkennen soort. Deze werd nabij Vitae gespot door waarnemer 'Jolijn'.

Oostelijke witsnuitlibel
(Lheucorrhinia albifrons)
 De zoektocht heeft vijf zeer zeldzame soorten opgeleverd. Deze libel, waarvan de waarnemer de locatie geheim houdt, is er een van. Foto 'anoniem'

SOORT ZOEKT SOORT

De campus ziet er deze zomer groener en weelderiger uit dan ooit. Dat weerspiegelt zich ook in de BioBlitz 2023. Studenten en medewerkers telden al bijna 1200 soorten. We zetten er tien in het zonnetje. ^{RK}

Zelf zoeken op 1 juli

Om te vieren dat WUR 105 jaar bestaat, stelt de universiteit op zaterdag 1 juli de campus open voor heel Wageningen om er rond te struinen en de biodiversiteit zelf te ontdekken. Er zijn onder meer excursies over insecten, vogels, planten, watersoorten, groene daken, duurzame campus, bodemleven, tropische gewassen, voedselbossen, macrofotografie en tuinieren. Zie de QR-code voor het programma.

7

Grote ereprijs

(Veronica persica)

Ook de buiten-gebieden van WUR zochten mee. Bij Glastuin-bouw in Bleiswijk trof Marianne Noordam dit fraaie plantje aan.

8

Wilde cichorei

(Cichorium intybus)

De felblauwe bloem is talrijk en niet te missen op de campus. Waarnemer 'Sander' maakte deze foto langs de Droevendaalsesteeg.

9

Egel

(Erinaceus europaeus)

Het Dassenbos telt geen dassen. Wel egels, zoals deze die werd opgemerkt door Gijs Koomen.

10

Clorismia ardea

Sommige soorten moeten het doen met alleen een wetenschappelijke naam. Zoals deze vlieg uit de familie van de viltvliegen. Gespot bij de vijver bij Lumen door Ties Kemme.

Animal Sciences Group (ASG)

‘Dierwaardigheid moet op één staan’

Dik een jaar geleden stapte Ernst van den Ende over van Plant naar Dier – een werkveld met nét wat meer gevoeligheden en gedoe, vorig jaar treffend geïllustreerd door het veelbesproken vleesprotest op de (vegetarische) AID-barbecue. Maar daar is al genoeg over gezegd; het is tijd om in te gaan op de andere dilemma's en de toekomst van Animal Sciences Group (ASG) en z'n nieuwe directeur.

Tekst Willem Andréé & Marieke Enter

‘W^eet je welke vraag ik het meest kreeg na mijn overstap naar ASG?’, zegt Van den Ende na afloop van het interview met *Resource*. ‘Hoe het zit met mijn overhemden.’ Als directeur van de Plant Sciences Group kon je hem uittekenen in een hemd met een botanische print. In allerlei varianten heeft hij ze: bloemetjes, blaadjes, boompjes, lianen, noem maar op. In zijn nieuwe functie draagt hij ze nog steeds. ‘Ik zie mezelf nog niet zo gauw lopen in een koeien- of varkensprintje. Wel heb ik inmiddels een mooi hemd met schelpen’, grijnst hij. Maar genoeg trivialiteiten; met Van den Ende vallen volop serieuze onderwerpen te bespreken. Want als één WUR-tak een werkveld heeft vol veranderende ethische inzichten en felle maatschappelijke discussies, dan is het Dierwetenschappen wel. Van stikstof tot vogelgriep, van proefdieren tot stalbranden, van een Noordzee vol windturbines tot artificiële intelligentie op het erf: bij Dier is het dagelijkse kost, inclusief alle dilemma's die bij die onderwerpen horen. Van den Ende is er nu zo'n anderhalf jaar directeur. Eerder was hij vanuit de Wageningen

Management Board al betrokken bij een aantal diergerelateerde dossiers. Zo stond hij op de kar om Farmers Defence Force toe te spreken toen de actiegroep verhaal kwam halen op de campus. Een gesprek aan de hand van tien thema's:

Aanzien

‘De Animal Sciences Group staat vooral bekend om z'n werk voor en in de veehouderij. Ik weet dat daar binnen en buiten WUR weleens met een scheef oog naar wordt gekeken. Medewerkers hebben soms zelfs het gevoel zich te moeten verdedigen dat ze hier werken. Ik ben daar wars van. Mijn simpele redenatie is: hoe groter de spanning, hoe groter de noodzaak voor een transitie en hoe belangrijker ons onderzoek. Bovendien zijn de mensen van Dier veel veranderingsgezinder dan het stempeltje dat ze opgedrukt krijgen. Het is echt een imago-dingetje.

‘Ik denk dat we in Nederland hartstikke goed naar nieuwe vormen van landbouw kunnen komen’

'Dierwaardigheid in de varkenssector betekent voor mij bijvoorbeeld: geen staarten meer couperen. Maar hoe los je het onderliggende probleem op van staartbijten? Om dit probleem aan te pakken is én diepgaande kennis nodig van functie en gedrag van dieren, én van verschillende houdsystemen.' • Foto unsplash/diegosan

Dus wat mij betreft vertellen we veel nadrukkelijker wat we doen, wat we willen doen, waarom dat ertoe doet en wat onze visie is op de toekomst van dieren en dier-systemen.'

Ambitie

'Met ASG wil ik herkend worden als partner in dierwaardige, duurzame veehouderij. En ook als expert in functie en gedrag van dieren – niet alleen van gehouden dieren in stallen, maar ook van dieren in ecosystemen. Voor ecosysteembeheer en biodiversiteit op zee gebeurt dat al; Marine Research geeft daar op een aansprekende en relevante manier invulling aan. Voor ecosystemen op land heb ik zo'n zelfde rol voor ogen; onze expertise over dieren is ook in die context van grote waarde. Ten derde is ASG de partij die heel goed weet wat er gebeurt in dier-mensinteracties op het gebied van gezondheid. Denk aan vogelgriep, Q-koorts en allerlei andere vormen van ellende. Dat zijn de drie thema's waaraan ASG de komende jaren wil werken, vaak in nauwe samenwerking met anderen.'

Kennis koppelen

'Als we kennis beter koppelen, kan WUR meer verschil maken. Wij hebben bijvoorbeeld de ethici van Social Sciences hard nodig voor vraagstukken rond dierwaardige veehouderij. Of als er weer gedoe is rond de voedsel-situatie in de Oostvaardersplassen: betrek er niet alleen de ecologen bij van Environmental Sciences, maar ook onze

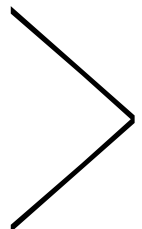
Animal Nutrition experts. Ik ben volop lijtjes aan het uitwerpen om samenwerkingen vorm te geven. Hoe meer maatschappelijke druk, hoe relevanter het is om samen op te trekken.'

Onafhankelijk onderzoek

'Borging van onze onafhankelijkheid behoeft voortdurend aandacht. Als je ons vraagt wat we van iets vinden, krijg je naar eer en geweten antwoord. Mijn ervaring is dat dat zeker bij opdrachten voor de overheid niet altijd makkelijk was in het verleden – Sjoukje Heijmoara kaartte het onlangs ook aan in *NRC*. Bij projecten voor bedrijven of ngo's valt onafhankelijkheid goed vast te leggen in een contract. Maar voor het ministerie van LNV werken we onder een subsidie, waardoor het daar vaker voorkomt dat beleidsmedewerkers soms van alles willen. Maar ik sta voor mijn medewerkers, dus dat gaat niet gebeuren. Dat is soms best lastig, maar wel heel belangrijk. Onafhankelijkheid is alles, zeker naarmate de maatschappelijke discussie intensiveert.'

Onaangename aandacht

'Onderzoek doen naar beladen kwesties kan veel druk en onaangename aandacht met zich meebrengen. Ik

---

‘Borging van onze onafhankelijkheid
behoeft voortdurend aandacht’

‘Ik zet mijn mobiele nummer niet
meer onder mijn mails’

begrijp het wel als mensen zeggen: laat mij maar binnen vier muren onderzoeker zijn. Zelf ben ik daar na een paar onaangename ervaringen ook wel in veranderd. Ik zet bijvoorbeeld mijn mobiele nummer niet meer onder mijn mails. TV-interviews thuis doe ik ook niet meer. Terwijl ik vroeger geen seconde nadacht over dat soort dingen.’

Nationaal versus internationaal

‘Voor mij hét grote verschil tussen Plant en Dier. Bij Plant kon ik met gemak één nationaal en internationaal verhaal vertellen, terwijl het bij Dier totaal verschillende werelden zijn. Internationaal hebben we te maken met een waanzinnige toename van de vraag naar dierlijke eiwitten. Gaan we dan roeptoeteren dat het niet kan, dat iedereen maar vegetariër moet worden? Of gaan we toch als kennispartner meedenken om de schadelijke effecten zo veel mogelijk te beperken? Ik vind dat echt een dilemma. In het nationale debat voel ik een andere verantwoordelijkheid. Ik denk dat we in Nederland hartstikke goed naar nieuwe vormen van landbouw kunnen komen, mits we de consument meekrijgen. Zo niet, dan komt het erop neer dat we het probleem naar het buitenland verleggen.’

Minder vlees

‘Dierlijk eiwit zie ik als onderdeel van een goed consumptiepatroon. Maar we moeten er wel veel minder van eten dan nu. Sowieso moeten we minder eten. Nederland zit nu op 130 gram eiwit per dag; dat moet 70 gram zijn. Daarnaast is de verhouding nu twee derde dierlijk en een derde plantaardig en dat moet andersom. Dan kom je ook tot een hele andere inrichting van het voedselsysteem en dan kunnen dieren een andere positie krijgen.’

Dierwaardige veehouderij

‘Veel mensen zijn om uiteenlopende redenen kritisch over de intensieve veehouderij en dat is goed. Efficiëntie en productiviteit hebben heel lang op één gestaan. Ik wil dat niet meer; dierwaardigheid moet op één komen te staan. Dat betekent van alles voor het stalontwerp, voor hoe we omgaan met dieren, voor de hoeveelheid dieren. Simpele oplossingen zijn er niet. Neem dierwaardigheid in de

varkenssector. Voor mij betekent dat bijvoorbeeld: geen staarten meer couperen. Maar hoe los je het onderliggende probleem op van staartbijten? Mensen denken dat het op een leuk biologisch bedrijf, met wat minder dieren per vierkante meter, vanzelf verdwijnt. Maar zo simpel is het niet. Allerlei factoren spelen een rol, zoals klimaat, voeding en sociale structuren die bij varkens veel complexer zijn dan we lange tijd dachten. Om dit probleem aan te pakken is én diepgaande kennis nodig van functie en gedrag van dieren, én van verschillende houdsystemen. Daarin wil ik mensen meekrijgen.’

Studenten

‘Je zou denken: die komen niet meer, gezien het sentiment rond dierhouderij. Maar het tegendeel is waar. Volgens de actuele prognoses zitten we op 140 eerstejaars, nog los van onze ‘blauwe bachelor’. Daarmee behoort Animal Sciences tot de grootste Wageningse opleidingen, met de grootste groei – al moet ik daar wel de kanttekening bij plaatsen dat daar ook zo’n 30 à 40 uitgelote diergeneeskundestudenten bij zitten, die niet allemaal blijven. Voor de nieuwe bachelor Marine Sciences staat de teller nu op 85 aanmeldingen. Die studie raakt duidelijk een snaar. Supergaaf vind ik dat, ook omdat het een opleiding is waarbij meerdere sciencesgroepen betrokken zijn.’

Slapeloze nachten

‘Ik kan goed afstand nemen van m’n werk. Ik ben er nooit klaar mee, maar aan het einde van de dag of in het weekend gaat de knop om. Waar ik wel wakker van kan liggen, is als een van onze mensen iets naars overkomt. Menselijke drama’s raken me enorm.’ ■

Ernst van den Ende (60),

studeerde Plantenziektenkunde aan Wageningen University en promoveerde in 1992 bij de leerstoelgroep Fytopathologie. Hij werkte aanvankelijk als onderzoeker bij verschillende proefstations (fruit, bollen en boomkwekerij) en vanaf de oprichting van het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving in diverse leidinggevende rollen, waaronder die van algemeen directeur Plant Sciences Group (2009 – 2021). Sinds 2022 is hij algemeen directeur Animal Sciences Group. Hij maakt onderdeel uit van de Wageningen Management Board.

Legendarische Wageningse excursie: van avontuur tot project

VIJFTIG KEER PYRENEEËN

Tijdens de Pyreneeën-excursie nemen biologiestudenten een diepe duik in de biodiversiteit van het gebergte. Dit jaar is de vijftigste editie van de excursie die in 1972 voor het eerst werd gedaan. Roel Lemmens was er misschien wel het vaakst bij: in 1979 voor het eerst als student en daarna nog ontelbare keren als begeleider en docent. Met *Resource* duikt hij terug in de tijd. Tekst Luuk Zegers

Foto Nina Fatouros

Het was voor hem één van de redenen om in Wageningen te gaan studeren: de Pyreneeën-excursie. En ondanks zijn pensioen weet botanicus Roel Lemmens (68) van geen ophouden: ook dit jaar is hij weer van de partij. ‘De nieuwe lichterling begeleiders is inmiddels behoorlijk ervaren: ze kennen de plekken goed en weten waar je moet zijn. Mijn rol is vooral om in noodsituaties, bijvoorbeeld als op een excursieplek plotseling een heleboel is veranderd, een plan B te bedenken. Maar eigenlijk kunnen ze het ondertussen prima zonder mij.’

De Pyreneeën-veteraan zag de excursie door de jaren heen veranderen. ‘In 1970–1971 ging de studie Biologie van start aan wat toen de Landbouwhogeschool heette’, vertelt Lemmens. ‘De excursie was een tweedejaars vak en vond in 1972 voor het eerst plaats. Het is bedacht door hoogleraar Plantensystematiek en Geografie Hendrik C. D. de Wit en zijn kennis André Baudière, een gerespecteerd botanicus aan de universiteit van Toulouse,

‘VOOR BIODIVERSITEIT ZIJN DE PYRENEEËN ECHT TOP’

die de flora van de Pyreneeën op zijn duimpje kende.’ Er zat een filosofie achter hun idee voor deze cursus, vertelt Lemmens. ‘In deze regio in de Pyreneeën heb je op korte afstand het hele scala aan plant- en diergemeenschappen van de kust tot het hooggebergte. In minder dan honderd kilometer afstand ga je van zeeniveau naar 2600 meter hoog de bergen in. Je vindt er mediterrane levensgemeenschappen, alpine levensgemeenschappen en alles wat daartussen zit. Voor biodiversiteit zijn de Pyreneeën echt top.’ Vanaf de tweede editie in 1973 sloot entomoloog en oeverwantsenexpert René Cobben aan, die aan de basis stond van het fauna-gedeelte van het vak.

Sangria-feestjes

Wat herinnert Lemmens zich nog van de begintijd? ‘Ik ging mee als student in 1979, echt nog in de tijd van Baudière. Het ging net als nu over flora en fauna, maar het was ook een kennismaking met de Franse cultuur. Er werd altijd wel een wijnproeverij georganiseerd. Baudière kende een baron die op een helling in een dal tegen de Spaanse grens aan woonde; die organiseerde dan een Sangria-feestje voor ons. Ook werden we uitgenodigd door de burgemeester in het plaatsje waar we logeerden om een wijntje te komen drinken. Hij leerde ons hoe je een forel op de juiste manier fileert zodat je niet in al te veel graten hapt tijdens het eten.’

Foto Nina Fatouros

Van een strak programma was nog geen sprake in de tijd van Baudière. ‘Die zei gewoon bij het ontbijt: het is mooi weer, dus gaan we hier naartoe. De volgende dag was het bewolkt, dan moesten we dáár naartoe.’ De excursie was een stuk avontuurlijker dan tegenwoordig, vertelt Lemmens. ‘Voor veel studenten was het de eerste keer in de bergen en een eerste ontmoeting met veel plant- en diersoorten. Tegenwoordig hebben studenten al meer van de wereld gezien, waardoor het avontuurlijke er wel een beetje vanaf is.’

Tegenwoordig ziet de cursus er heel anders uit, vertelt Lemmens. ‘Vroeger liepen studenten braaf achter een begeleider aan die namen spuide van planten die hij tegenkwam. Tegenwoordig doen ze zelf onderzoek voor hun eigen project. Een enorme verbetering.’

Onderzoeksproject

Hoe ziet zo’n project eruit? ‘Er zijn bijvoorbeeld studenten die een noordhelling vergelijken met een zuidhelling’, vertelt Lemmens. ‘Dan kijken ze wat voor organismen ze daar tegenkomen en hoe dat verschilt per helling. Vervolgens moeten ze verklaren waardoor die verschillen zijn ontstaan. In dit voorbeeld kun je beargu-

Genieten geblazen

Biologiestudent Leonie Postema (20) over de huidige Pyreneeën-excursie:

‘De eerste week zaten we aan de kust bij Tuchan. Inmiddels zijn we bij Bolquère aangekomen, onze tweede locatie, die hoger in de bergen ligt. Het eten is hier wat minder, maar er is onbeperkt wijn. Sommige mensen moeten daar wel een beetje aan wennen. Aan de andere kant: met een beetje uitwaaien op de berg is de brakheid zo weer weg.’

‘De middag na de verhuizing naar Bolquère waren we vrij. Ik ben de omgeving gaan verkennen en mijn hoofd ging direct in biologenstand: voor ik het wist was ik planten aan het determineren.’

‘Vandaag zijn we op de mooiste locatie geweest tot nu toe, in een prachtige vallei. Ik liep wat sneller dan anderen en kon daarom vaak pauzeren om op de rest te wachten. Dan kijken je om je heen en is het genieten geblazen. Want ondanks dat we eigenlijk constant bezig zijn, is het hier zo mooi dat het haast onmogelijk is om niet te genieten.’

Lees verder via de QR-code.

Foto Nina Fatouros

menteren dat de sneeuw in het voorjaar eerder wegsmelt op de zuidhelling omdat de zon er eerder op staat. Als gevolg daarvan hebben de vegetatie en dieren daar veel meer last van de strenge vorst die je soms 's nachts nog hebt. Op de noordhelling, waar langer sneeuw ligt, kunnen planten en dieren beter overleven omdat de sneeuw een isolerend effect heeft. Daardoor zie je zowel bij planten en dieren boven de grond als bij aaltjes, nematoden en schimmels onder de grond, ver-

Feitjes

- Het vak dat ooit begon als Flora en Fauna van Europa heet inmiddels Webs of Terrestrial Diversity en wordt gecoördineerd door Casper Quist en Nina Fatouros van de Biosystematics-groep.
- Tijdens de excursie ontwikkelen studenten determinatie-skills en microscoop- en DNA-technieken om die vervolgens in te zetten voor ecologische vraagstukken.
- Sinds 2014, toen de vakgroep Nematologie onderdeel werd van het vak, kijken studenten naast flora en fauna ook naar de ondergrondse biodiversiteit.
- Vanwege corona ging de excursie in 2020 niet door en werd in 2021 een alternatief programma in Zuid-Limburg georganiseerd. In 2022 mochten studenten die de excursie hadden gemist, alsnog mee.
- De Pyreneeën-excursie wordt steevast bijzonder goed gewaardeerd door studenten en was ook dit jaar weer genomineerd voor een Excellent Education Prize.

dig worden studenten beoordeeld op hun inbreng, hun eigen projecten en hoe goed ze insecten en planten kunnen determineren. 'Bij het tentamen krijgen ze open vragen over allerlei ecologische aspecten', vertelt Lemmens. 'Je moet bijvoorbeeld kunnen beredeneren waarom een bepaald insect wel op de ene plek leeft en niet op de andere.' ■

schillen.' Na thuiskomst in Wageningen duiken studenten nog een week het lab in voor hun project om middels DNA-onderzoek aaltjes en insecten te identificeren. Ook de beoordeling van studenten is professioneler geworden. 'Vroeger gingen we met de hele groep bij elkaar zitten met een glaasje wijn en bespraken we met z'n allen wie welk cijfer moest krijgen.' Tegenwoor-

Foto's Theodoor Heijerman

‘DEKOLONISATIE GAAT OVER ONS ALLEMAAL’

‘Dekolonisatie van het onderwijs’ was een van de eisen van de studenten die onlangs Forum bezetten. Wat houdt dat precies in en wat betekent het voor WUR? Esha Shah, een van de drijvende krachten achter een docenteninitiatief rond dekolonisatie, legt uit. Tekst Marieke Enter

Wat houdt dekolonisatie van onderwijs in?

‘Dekolonisatie in het hoger onderwijs heeft ruwweg twee betekenissen. De ene is: het aanvechten van de aanname dat westerse kennis superieur en universeel is, om de veelvoud aan kennisvormen te koesteren. En een tweede belangrijk aspect van het dekolonisatiedebat is: wiens stem wordt gehoord? Wie spreekt er, namens wie? Wiens stem wordt beschouwd als

Dekolonisatie-collectief

Esha Shah is docent aan de Water Resources Management Group van WUR en een van de initiatiefnemers van ‘Deliberation on Decolonization’, een begin 2022 gestart collectief van docenten en onderzoekers rond dekolonisatie van het onderwijs bij WUR. *Resource*-lezers die zich willen aansluiten zijn van harte welkom om contact met haar op te nemen.

authentiek en geldig? En wiens stem krijgt géén ruimte? We moeten niet vergeten dat kolonialisme niet alleen ging over de verovering en overheersing van grondgebieden, mensen en grondstoffen. De kern van het kolonialisme bestond uit raciale hiërarchie: koloniale macht werd uitgeoefend door de West-Europese cultuur en beschaving als superieur te beschouwen, en door andere vormen te bestempelen als inferieur of zelfs ongeldig.’

Wat is 'The White Man's Burden' en hoe beïnvloedt dat het hoger onderwijs?

‘Het is een belangrijke term in dekolonisatie, afkomstig uit een gedicht dat de Britse dichter Rudyard Kipling in 1899 schreef naar aanleiding van de Filipijns-Amerikaanse oorlog. In het gedicht spoort Kipling de Amerikanen aan hun morele verantwoordelijkheid te nemen om de Filipijnen te beschaven door het te veroveren. Dat perspectief, 'het is de last van de blanke om naar de onbeschaafde culturen te gaan en ze te beschaven', werd een koloniale norm die onze cultuur nog altijd domineert – heel onbewust, bijna ongemerkt. Het komt ook herhaaldelijk naar voren in de curricula van het hoger onderwijs. En bijvoorbeeld in hoe onderzoekers en studenten die denken dat het hun 'taak' is om een probleem ergens in het *Global South* te identificeren en een oplossing te vinden, 'om hen te helpen'.

Als ik hierover praat met studenten, moet ik voortdurend bevragen: wie zijn die 'zij'? En wie ben jij? Hoe is de aard van onze relatie? Die diepgewortelde mentaliteit van *The White Man's Burden* moet voortdurend aan de kaak worden gesteld.’

De dekolonisatie van het onderwijs draait dus niet alleen om getallen en representatie?

‘Het gaat erom dat je je bewust bent van wat voor soort kennis wel of geen plek krijgt. Het aantal wetenschappers uit het Zuiden dat is opgenomen in de literatuurlijst tellen is belangrijk, maar lost het probleem niet op – zo simpel is dekolonisatie niet. Tegelijkertijd moeten we wat werving betreft juist wél de aantallen tellen. WUR is een internationale universiteit, met inter-

---

‘WE MOETEN LASTIGE VRAGEN DURVEN STELLEN OVER WAAROM HET AANTAL COLLEGA'S UIT ANDERE CULTUREN ZO BEPERKT IS AAN ONZE UNIVERSITEIT’

'Dekolonisatie ofwel het herschrijven van de koloniale geschiedenis is essentieel om een andere toekomst te kunnen opbouwen.' • Foto Guy Ackermans

nationale studies en 23 procent studenten met een internationale achtergrond. Waarom zijn onze medewerkers dan overwegend wit en mannelijk? We moeten lastige vragen durven stellen over waarom het aantal collega's uit andere culturen, vooral uit de vroegere gekoloniseerde gebieden, zo beperkt is aan onze universiteit. Wie wordt (niet) aangenomen voor welke functie, en waarom?'

Hoe zit het met de kritiek dat dekolonisatie een ontkenning is van de geschiedenis, of dat het doorschiet in woke-isme?

'In bepaalde delen van de Nederlandse samenleving staat de koloniale tijd nog altijd te boek als een gouden periode in

de geschiedenis. Voor sommige mensen is het erg verontrustend als dat perspectief ter discussie wordt gesteld. Maar dekolonisatie is een erg ongemakkelijk proces. Het maakt reacties los als dit soort diepgewortelde overtuigingen worden betwist, zeker bij degenen met macht en privileges. We moeten ons realiseren dat het proces van dekolonisatie reacties losmaakt, dat sommigen waarschijnlijk zullen proberen om het

'DE DIEPGEWORTELTE MENTALITEIT VAN THE WHITE MAN'S BURDEN MOET VOORTDUREND AAN DE KAAK WORDEN GESTELD'

te bagatelliseren door het af te doen als woke-isme. Terwijl 'woke' oorspronkelijk een term is van de Jamaicaanse filosoof Marcus Garvey, uit 1923. In de afgelopen eeuw is het uitgegroeid tot een krachtig symbool voor rechtvaardigheid in de Afro-Amerikaanse Movement for Justice. 'Stay woke' betekent 'blijf zelfbewust, blijf alert op sociale en raciale vooroordelen en discriminatie'. Het bedroeft me dat deze term wordt vereenvoudigd als 'een ouverture van politieke correctheid'. Maar zoals gezegd: dekolonisatie is een ongemakkelijke strijd, langdurig ook. Het vergt waarschijnlijk meerdere generaties wetenschappers en studenten.'

Waarom is dekolonisatie belangrijk?

'Dat is een heel fundamentele vraag: waarom doen we überhaupt moeite? Ten eerste, zoals Carl Jung zei: zonder pijn geen geboorte van bewustzijn. Voor een andere toekomst moeten we een ander bewustzijn geboren laten worden – door onze geschiedenis te begrijpen en te herschrijven. En daarvoor hebben we verschillende vormen van kennis nodig, inclusief de kennis die door het kolonialisme is vernietigd. Ten tweede gaat dekolonisatie over ons allemaal, niet alleen over de culturen die voorheen gekoloniseerd waren. Dekolonisatie gaat over het herzien en heroverwegen van ons aller toekomst, inclusief die van de voormalige koloniale machten. Dekolonisatie ofwel het herschrijven van de koloniale geschiedenis is essentieel om een andere toekomst te kunnen opbouwen.' ■

Waarom consumenten boos zijn over vlees/vega-proef van Lidl

‘Vlees eten is cultuur’

Supermarktketen Lidl doet een pilot waarbij vleesvervangers naast hun ‘vlees-tegenhanger’ in het schap komen te liggen. Dat maakt sommige consumenten boos. Twee WUR-promovendi van Maatschappijwetenschappen die consumentenreacties op de eiwittransitie onderzoeken, reageren op alle commotie.

Lidl is eerder deze maand gestart met een pilot waarbij in zeventig filialen in de regio Noord-Holland en Almere vier van hun bestverkopende vleesvervangers direct naast het vlees dat er precies op lijkt – de zogeheten vleestegenhanger – in het schap liggen. In samenwerking met WUR wordt onderzocht welke invloed deze nieuwe schapindeling heeft op de aankopen van vlees en vleesvervangers. De supermarktketen wil met de proef meer klanten laten kennismaken met vegetarische alternatieven en een bijdrage leveren aan de eiwittransitie. Na de bekendmaking van de pilot regende het negatieve reacties. Zo zou de supermarkt de consument willen misleiden door het verkopen van een ‘verkeerd’ product en de consument opleggen wat hij moet eten. Monique van der Meer, promovendus bij Marketing en Consumentengedrag, is betrokken bij de pilot. Zij vindt de negatieve reacties voorbarig. ‘De pilot is net begonnen en duurt drie maanden. Pas dan kunnen we de resultaten analyseren. Daarna weten we of consumenten eerder geneigd zijn voor vegetarisch te kiezen als die keuze direct naast het vlees wordt aangeboden.’ Vlees is een emotioneel beladen onderwerp, zegt Yolie Michielsen, promovendus bij Consumptie en Gezonde

Tekst Dominique Vrouwenvelder

Levensstijl. Michielsen bestudeert de eiwittransitie vanuit een sociologisch perspectief. ‘Andere keuzes van Lidl over de supermarktinrichting zouden niet zoveel ophef veroorzaken en in de meeste gevallen niet eens de media halen.’

Keuzevrijheid

‘Supermarkten bepalen door hun assortiment al grotendeels de keuzes die consumenten maken’, zegt Van der Meer. Deze proef verandert niks aan het assortiment, alleen aan de uitstalling van producten. ‘De pilot richt zich met name op consumenten die vleesvervangers nog niet overwegen. Met de slogan ‘Aan u de keuze’ wil de supermarkt benadrukken dat er een keuze is. Het is een soort geheugensteuntje.’

Het onderwerp keuzevrijheid komt vaak terug in de reacties, zegt Michielsen. ‘In deze tijd zien veel mensen de vrijheid om zelf te kiezen als hun grootste goed. Wat die keuze inhoudelijk betekent, is daaraan ondergeschikt. Initiatieven om minder vlees te eten worden vaak vanuit keuze en zelfbepaling benaderd. Bemoeienis van hogerop wordt niet gewaardeerd.’

Van der Meer: ‘De pilot is niet bedoeld om klanten te misleiden. De verpakkingen zien er verschillend uit en bij de producten in het schap staan recepten waarin zowel

‘Mensen met een extreme overtuiging maken vaak meer herrie’

‘Lidl bepaalt niet wat ik moet eten’

de vleesvervanger als het vlees gebruikt kan worden.' En het verleiden? 'Ja, deels. Maar dan met name de consumenten die er al voor openstaan. Denk bijvoorbeeld aan flexitariërs die uit gewoonte naar het vleesschap lopen. Voor hen hopen we de keuze makkelijker te maken.' 'Vijandigheid tegen de overheid en instanties neemt toe', aldus Michielsen. 'Dat komt in deze reacties ook naar voren. Zo wordt gesuggereerd dat de pilot als doel heeft consumenten te misleiden vleesvervangers te kopen in plaats van vlees. Zo'n suggestie kan voortkomen uit een algemeen idee dat elites handelen uit eigenbelang in plaats vanuit de belangen van het 'gewone volk'. Sommige consumenten lijken bang dat ze het verkeerde product kopen door deze nieuwe opstelling. 'Maar de verpakking van de vleesvervanger is echt anders dan die van de dierlijke tegenhanger, dus de kans op verwarring is heel klein', aldus Van der Meer. 'De algemene reden om vleesvervangers op vlees te laten lijken, is om het herkenbaar te maken voor consumenten in termen van bereidingswijze, uiterlijk en smaak. Dat verkleint wellicht de stap om eens een plantaardig alternatief te kiezen.' Michielsen: 'Uit de negatieve reacties blijkt dat mensen vlees eten normaal en gepast vinden en de vleesvervangers zien als 'het verkeerde'. Hoewel de consument nog

steeds zelf zijn keuze maakt, roept een pilot als deze wel de vraag op wat dit betekent voor de toekomst van vlees. Zij vragen zich bijvoorbeeld af: 'Gaan de vleesvervangers het vleesschap overnemen?' of 'Ligt er straks geen vlees meer in de schappen?' Dit kan weerstand veroorzaken.'

Herrie maken

Volgens Michielsen staat deze casus van wel of geen vlees eten niet op zichzelf. 'Andere gewoonten en tradities zijn ook langzaam aan het veranderen, mede door beleid. Denk aan het sinterklaasfeest of het afsteken van vuurwerk met oud en nieuw. Sommige groepen hebben het gevoel dat zij niet begrepen worden door beleidsmakers en dat mensen van bovenaf knibbelen aan tradities die zij koesteren. Het positioneren van vleesvervangers naast vlees kan opgevat worden als signaal dat weer zo'n traditie verloren dreigt te gaan. Toch geven de heftige reacties niet de overtuigingen van alle mensen weer', nuanceert Michielsen. Van der Meer herkent dat: 'Mensen met een extreme overtuiging maken vaak meer herrie. Op sociale media wordt vaak een algemene frustratie geuit op min of meer toevallig langskomende onderwerpen. Deze extreme reacties staan maar voor een klein deel van de Nederlandse bevolking.' Michielsen: 'Het flexitarisme wordt steeds populairder, en hoewel nog niet wetenschappelijk bewezen, er zijn aanwijzingen dat de meerderheid van de Nederlanders het eens is met het inzetten van beleidsinstrumenten om vleesconsumptie te verminderen.' ■

De vleesvervanger ligt direct naast het vlees waarvoor het een alternatief biedt. Erboven hangt een recept, te maken met zowel het vlees als de vervanger. 'De supermarkt wil benadrukken dat er een keuze is. Het is een soort geheugensteuntje'. • Foto Lidl

DE BIJBAAN

De schoorsteen moet roken. Lenen bij Ome Duo kunnen we allemaal, maar er zijn ook studenten die hun geld verdienen met een bijzondere bijbaan, zoals Lisa van Malssen, (24) masterstudent Plant Sciences. Lisa is paaldansdocent bij De Bongerd en sportschool Easy Active.

Tekst Steven Snijders

‘Ik geef privétraining, wedstrijdtraining en groepslessen. Het is hard gegaan: ik begon pas drieënhalf jaar geleden met paaldansen. Daarvoor was ik fanatiek bezig met krachttraining en moderne dans. Eigenlijk is paaldansen een soort combinatie van deze twee sporten, dus ik kon het snel oppakken. Allegra, de

‘Paaldansen is leuk, maar ook pijnlijk’

paaldansvereniging van Wageningen, organiseert mentorlessen waar gevorderde leden de beginners helpen. Daar heb ik laagdrempelig kennis gemaakt met lesgeven in paaldansen en inmiddels ben ik twee jaar docent. Het is zo leuk mijn passie door te geven en anderen te helpen om verder te komen in de sport. In mijn lessen gebruik ik vaak choreografieën. Dat lijkt het meest op moderne dans, maar dan met een paal erbij. Andere hoofdonderdelen van mijn trainingen zijn flexibiliteit en krachttraining. Flexibiliteit is belangrijk om blessurevrij te blijven. Ik ben zelf hypermobiel: mijn gewrichten zijn te beweeglijk. Dat klinkt misschien handig, maar dat is het niet. Het maakt mij

Foto Sebastiaan Ploemacher

Lisa geeft les

Wie: Lisa van Malssen (24)

Wat: Paaldansdocent

Waarom? Lisa kan in de lessen haar passie doorgeven

Uurloon: 20 euro (netto)

gevoeliger voor blessures. Tijdens de backflip on the pole, een hele toffe move, ging onlangs nog mijn knie uit de kom. Het blijft uitkijken.’

‘Ik geef les aan verschillende groepen, met mensen van allerlei leeftijden en achtergronden. Maar de mannen in mijn lessen zijn op één hand te tellen. Tja, hoe komt dat? Paaldansen is heel leuk, maar het is ook wel eens pijnlijk. Ik denk dat de hogere pijngrens van vrouwen het lage aantal mannen kan verklaren. Maar natuurlijk is het ook het imago van paaldansen. Het komt oorspronkelijk uit de strippercultuur. De ‘sexy kant’ is ook een kunst op zichzelf, iets artistieks. Alle vormen zijn valide. Zelf vind ik paaldansen vooral tof als krachtsport en danssport. Ook houd ik van het nadenkwerk dat bij de technieken hoort. Ik kom wel eens na een lange dag op de universiteit een beetje gefrituurd aan bij de les, maar ik ga altijd helemaal opgeladen weer naar huis.’

Ben jij of ken jij iemand met een bijzondere bijbaan? Stuur een mailtje naar steven.snijders@wur.nl

Op de Wageningse campus spot je de mooiste mensen en de coolste outfits. In deze rubriek zetten we elke twee weken iemand in de spotlights. Dit keer Imme Koster, die een vrije bachelor doet.

'Mijn stijl is wat ze nu Y2K noemen, dus de mode uit de vroege jaren 2000. Low-waist broeken, veel kleurrijke kleding, veel glitter. Heel vrouwelijk maar zo overdreven dat het niet echt serieus te nemen is. Britney Spears is een inspiratie en ontwerpers zoals Alexander McQueen en Miu Miu. Ik heb lang getwijfeld of ik mode wilde studeren, maar die wereld is denk ik best wel toxisch. Het geeft mij energie om zo rond te lopen. Ik probeer altijd een beetje een personage te zijn. Zelf was ik net geboren toen deze kleding in de mode was. Ik denk dat je als opgroeiend kind toch iets meekrijgt van de mode om je heen. En als die dan terugkomt – het is nu best wel hip – dan krijg je daar een bepaald gevoel bij.

Het is een regel dat ik alleen tweedehands koop. Heel af en toe investeer ik in een nieuw kledingstuk. Dat limiteert me wel, soms zie ik iets tofs op Instagram maar kan ik het tweedehands niet vinden. Frustrerend. Het jurkje dat ik nu draag, komt van Marktplaats. Ik vind hem heel leuk, hij heeft dat glitterige maar is nog *low-key* genoeg om overdag aan te doen. De schoenen zijn van mijn moeder geweest. Zij is trouwens ook echt een stijlicoon, ik heb veel van haar oude kleding overgenomen.' cJ

When life gives you **lemons** limes... make cocktails!

Is er iets lekkerder in een hete zomer dan een ijskoud drankje met limoen? Wat dacht je van een ijskoud drankje met limoen én watermeloen?

Smaken van WUR

Cocktail : Caipirinha

Hoe maak je 'm?

- 1 Doe suiker en limoenstukjes in een glas en stamp de boel door elkaar met een cocktailstamper of de achterkant van een houten lepel;
- 2 Vul het glas met ijsblokjes;
- 3 Giet de cachaça erbij;
- 4 Shake of roer de cocktail en serveer met een rietje.

Ingredienten (voor 1 glas) :

- 50 ml cachaça (Braziliaanse rum)
- 2 eetlepels bruine suiker
- 1 limoen in 8 partjes
- ijsblokjes

Mocktail : LimoenMelo

Hoe maak je 'm?

- 1 Doe de watermeloenblokjes in een blender. Pureer tot een glad mengsel;
- 2 Voeg het limoensap, de honing en een paar fijngesneden muntblaadjes toe, en pureer opnieuw;
- 3 Doe een paar ijsblokjes in een glas. Giet het watermeloen-mengsel erover tot het glas driekwart vol zit. Vul aan met bruiswater;
- 4 Garneer met verse muntblaadjes en serveer direct. Proost!

Ingredienten (voor 4 glazen) :

- kwart watermeloen, in blokjes gesneden en grote pitten verwijderd
- versgeperst sap van 2 limoenen
- 1 theelepel honing
- ijsblokjes
- 1 liter bruisend water
- paar verse muntblaadjes

Irregular Opening Hours Summer 2023

Forum

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
Building	26 June - 21 July	8 am - 11 pm	8 am - 11 pm	9 am - 7 pm
	22 July - 3 September	8 am - 11 pm	8 am - 11 pm	10 am - 6 pm
Library	26 June - 21 July	8 am - 11 pm	8 am - 10 pm	9 am - 7 pm
	22 July - 3 September	8 am - 6 pm	8 am - 6 pm	closed
Student Service Centre	10 July - 27 August	12:30 pm - 2:30 pm	12:30 pm - 2:30 pm	closed
	28 August - 3 September	10 am - 2:30 pm	10 am - 2:30 pm	closed
Servicepoint IT	10 July - 3 September	08:30 am - 5 pm	08:30 am - 5 pm	closed
Restaurant	10 July - 3 September	closed	closed	closed
Grand Café	10 July - 3 September	10 am - 2 pm	10 am - 2 pm	closed

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
Wageningen in'to Languages				
Desk Forum	10 July - 20 August	closed	closed	closed
	21 August - 3 September	10 am - 14 pm	closed	closed
Online Desk	10 July - 3 September	9 am - 5 pm	9 am - 5 pm	closed

Orion

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
Building	10 July - 30 July	8 am - 7 pm	8 am - 6 pm	closed
	31 July - 27 August	closed	closed	closed
	28 August - 3 September	8 am - 6 pm	8 am - 6 pm	closed
Start academic year	4 September	8 am - 7 pm	8 am - 6 pm	closed

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
Bike basement	10 July - 30 July	8 am - 9 pm	8 am - 7 pm	closed
	31 July - 27 August	closed	closed	closed
	28 August - 3 September	8 am - 7 pm	8 am - 7 pm	closed
Start academic year	4 September	8 am - 9 pm	8 am - 7 pm	closed

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
The Spot	10 July - 30 July	8 am - 5 pm	8 am - 5 pm	closed
	31 July - 27 August	closed	closed	closed
	28 August - 3 September	Flexible opening hours		closed
Start academic year	4 September	8 am - 7:30 pm	8 am - 7 pm	closed

		Monday to Thursday	Friday	Saturday and Sunday
Restaurant	10 July - 30 July	11:30 am - 2 pm	11:30 am - 2 pm	closed
	31 July - 27 August	closed	closed	closed
	28 August - 3 September	Flexible opening hours		closed
Start academic year	4 September	11:30 am - 2 pm	11:30 am - 2 pm	closed

Aurora

		Monday to Friday	Saturday and Sunday
Building	10 July - 27 August	closed	closed
	28 August - 3 September	8 am - 6 pm	closed
Bike basement	10 July - 27 August	closed	closed
	28 August - 3 September	8 am - 6 pm	closed
Coffee corner	10 July - 27 August	closed	closed
	28 August - 3 September	flexible opening hours	closed

Leeuwenborch

		Monday to Friday	Saturday and Sunday
Building	10 July - 27 August	7 am - 8:30 pm	closed
Library	10 July - 27 August	8:30 am - 6 pm	closed
Coffee Bar / Restaurant	10 July - 27 August	10 am - 2 pm	closed

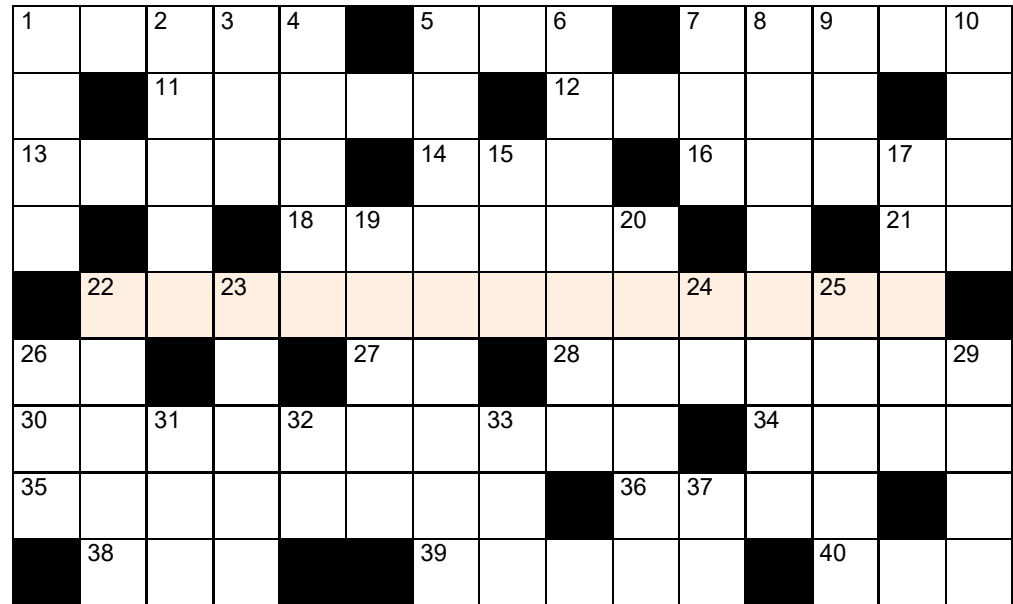
HOKJESDENKEN

Vul de puzzel in en ontdek welk(e) woord(en) er in de gekleurde vakjes staat(n). Stuur dit als oplossing naar resource@wur.nl vóór 30 augustus en win een **boek of kalender**.

Tip: zoek ook naar antwoorden in dit magazine en op resource-online.nl.

Horizontaal

1. Worden opgepompt of leeggeknepen
5. Jong dier
7. Zilverpopulier
11. Bericht terug
12. Gevleugelde hit van ABBA
13. Opstapje
14. Pestbeest
16. Temperamentvolle dans
18. Onderscheiden deel van een wetsartikel?
21. Continentale strijd
26. Overmatig
27. *__ me quite pas*
28. Tijdelijk doen werken
30. Bijstaan
34. Zweedse ballentent
35. Bestudeerde Krista van den Heuvel op omleergedrag
36. Warringa of DeLange
38. Die radiozender is de limit
39. Tussen Montpellier en Avignon
40. Tussen Vissen en Stier

Verticaal

1. Ignas Heitkönig
2. Begint hier straks de kustlijn van Nederland?
3. Getuigenverklaring
4. Straatnaam voor amfetaminen
5. Hier gaan studenten biologie al 50 jaar op excursie
6. Werd gestart door Chinese PhD'ers
7. Daar is Dries van
8. Is de *Aphis loti* een nieuw ontdekte soort van
9. *__hoorn*
10. Nieuwe rubriek
15. In hoedanigheid van
17. Presenteert *Vandaag Inside*
19. Stijgt de laatste tijd weer
20. Nederlandse rapper
22. Latijns-Amerikaanse munten
23. Mail of Show
24. 'Je weet wel, zo'n ____, zo'n ____, je weet wel'
25. Uitbouw
26. Groeiende sector
29. Heeft een bekend iemand gemaakt
31. Aantrekkelijk item voor thuisbankiers
32. Kort gezegd: deze pijn is fijn
33. Kort gezegd: deze pijn is niet fijn
37. Boodschap aan de lezer

Colofon

Resource is het onafhankelijke medium voor studenten en medewerkers van Wageningen University & Research. *Resource* brengt nieuws, achtergronden en duiding. Op resource-online.nl verschijnen dagelijks nieuwe berichten. Het magazine verschijnt tweewekelijks op donderdag.

Contact Vragen en opmerkingen voor de redactie: resource@wur.nl | www.resource-online.nl

Redactie Willem Andrée (hoofdredacteur), Helene Seevinck (eindredacteur), Roelof Kleis (redacteur), Luuk Zegers (redacteur), Marieke Enter (redacteur), Coretta Jongeling (online coördinator), Dominique Vrouwenvelder (redacteur), Thea Kuijpers (secretariaat).

Vertalingen Clare McGregor, Meira van der Spa, Clare Wilkinson

Vormgeving Alfred Heikamp, Larissa Mulder

Basisontwerp Marinka Reuten

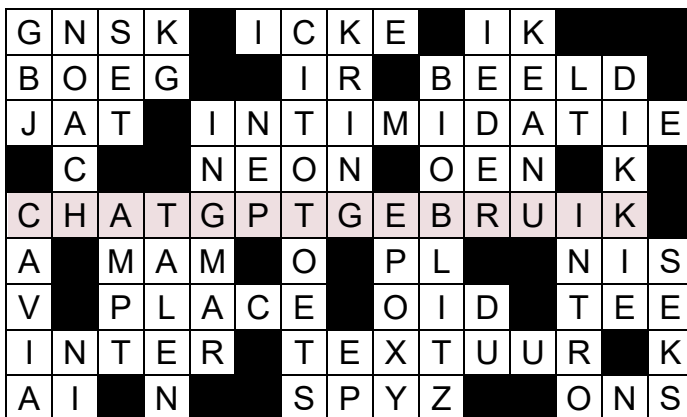
Coverfotografie Nina Fatouros

Druk Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Abonnement Een abonnement op het magazine kost €59 (buitenland €135) per academisch jaar. Opzeggen voor 1 augustus.

ISSN 1389-7756

Uitgever Corporate Communications & Marketing, Wageningen University & Research

De oplossing van de puzzel uit *Resource* #18 is 'chatgptgebruik' en de winnaar is Firmin Stroo. Gefeliciteerd! We nemen contact met je op.

De winnaar mag kiezen uit *Only Planet, Klimaatgids voor de 21ste eeuw* van WUR-klimaatkenner Tim van Hattum of de *Wageningen Verjaardagskalender 2.0* met dronefoto's gemaakt door Dronewageningen.

Foto Guy Ackermans

DE STUDENT VAN HET JAAR IS...

Emma Nalan, derdejaars student Food Technology. Naast de Teacher of the Year-prijs werd dit jaar voor het eerst ook de Student of the Year (SOTY) aangewezen. Emma kwam als beste uit de bus door een combinatie van behaalde cijfers, evaluaties door docenten en haar studiementaliteit. De jury reikte haar afgelopen woensdag de prijs uit: een tray Klok-bier.

Emma reageerde enigszins verbaasd op het winnen van de prijs. 'Wow, dit had ik echt niet verwacht! Ik heb namelijk maar net mijn eerste jaar gehaald en mijn cijfers zijn best wel gemiddeld.' Volgens Barnold Echt, onderwijsdecaan en hoofd van de jury, is dat ook precies wat haar zo goed maakt. 'Vanwege de prestatiedruk zitten veel studenten met de handen in het haar. De combinatie van een rijk sociaal leven, twee keer per week sporten, op gezette tijden eraan denken je ouders te bellen én daarnaast ook nog eens hoge cijfers halen, dat is gewoon te veel. Je ziet dat veel studenten kampen met stress en burn-outverschijnselen.

Het is dus voor de mentale gezondheid veel beter om op alle vlakken voldoende te presteren, maar niet uit te blinken. Nalan is wat dat betreft een voorbeeld voor alle studenten.' Docenten zijn erg te spreken over Emma's gedrag tijdens colleges. Docent Food Microbiology Henk Kebap: 'Emma maakt notities tijdens colleges en vraagt af en toe of de stof belangrijk is voor het tentamen. Ze levert opdrachten soms te laat in, maar zegt dan gewoon eerlijk dat ze te laat is gestart en verzint geen smoes zoals 'mijn oma is overleden'. Op vrijdag ziet ze er vaak nogal gaar uit en dat is ook

helemaal prima. Brak in de collegezaal zitten is een cruciaal onderdeel van je studententijd. Veel mensen denken daar later met nostalgie aan terug.'

Emma weet nog niet wat ze met de prijs gaat doen. 'Het liefst zou ik gewoon vanavond alles opdrinken met mijn huisgenoten, maar misschien kan ik beter wachten tot eind van de maand als mijn rekening bijna leeg is.'

'Ze levert opdrachten soms te laat in, maar is daar gewoon eerlijk over'